

DE

MEDICINA SIMPLICISSIMA
SUMMAE EFFICACIAE

QUAM

DIVINIS AVSPICIIS

IN ACADEMIA FRIDERICIANA,
GRATIOSO FACULTATIS MEDICAE CONSENSU,
PRAESIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO

ORDINIS MEDICI SENIORE & h. t. DECANO

PRO DOCTORIS GRADU

LEGITIME IMPETRANDO

Ad d. Martii Anno MDCCXXXI.

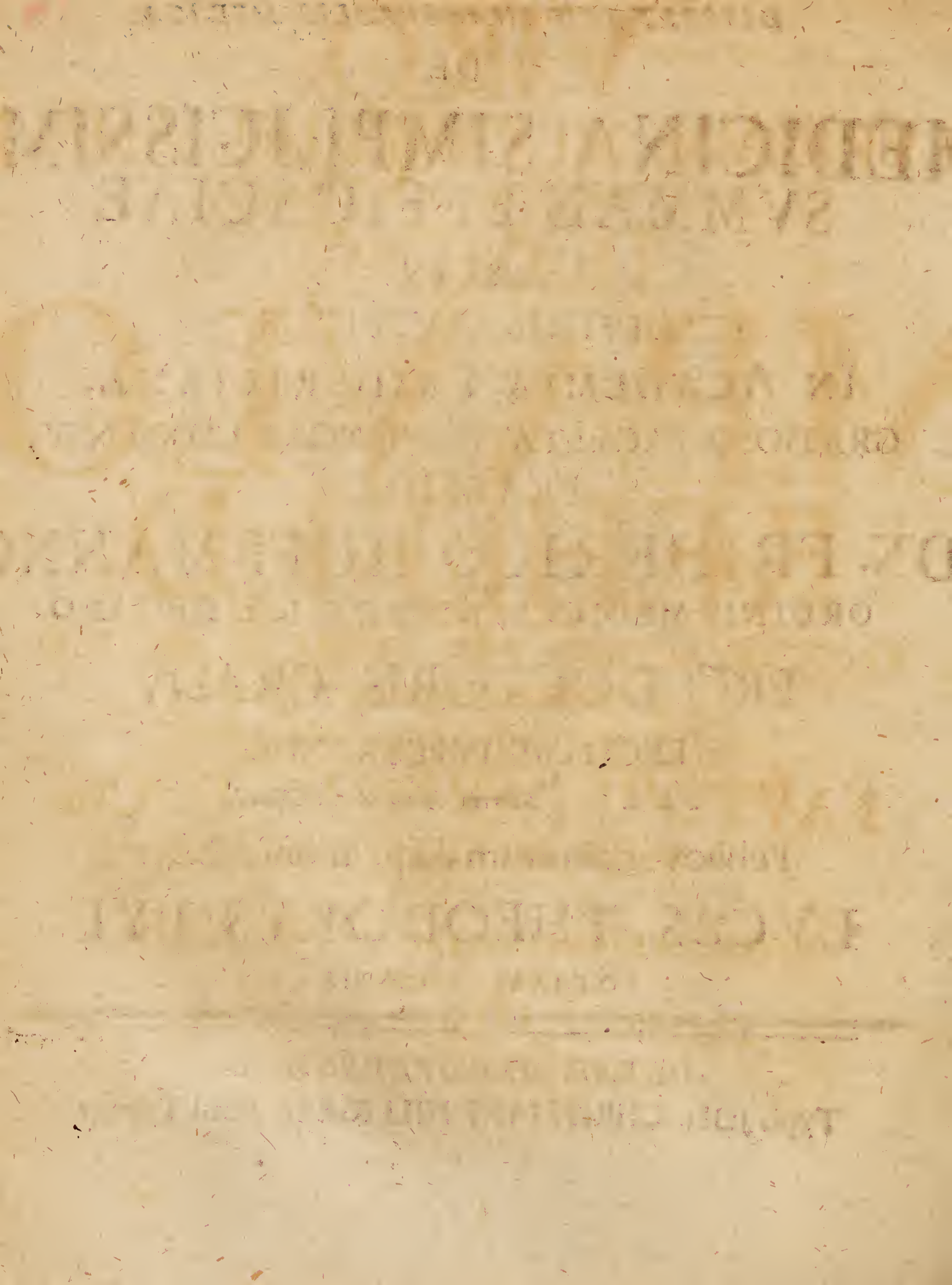
Publicæ eruditorum disquisitioni exhibet

LVCAS THEODORVS PYL

STRALSVNDENSIS.

HALAE MAGDEBURGICAE

Typis JOH. CHRISTIANI HILLIGERI. Acad. Typogr.

VIRO.
PLVRIMVM. REVERENDO. AMPLIS-
SIMO. ATQVE. DOCTISSIMO,
DOMINO.
M. PAVLO
REHFELD.

ARCHI-DIACONO. AD. ÆDEM. S. NICOLAI.
QVÆ. SVNDII. EST.

FIDELISSIMO. MERITISSIMO.
FAVTORI. PARENTIS. LOCO.
PIO. ANIMI. ADFECTV. COLENDO.

DISSERTATIONEM. HANC. INAUGVRALEM.

CVM. VOTO.

PROSPERITATIS. OMNIGENÆ.

GRATIÆQVE. DIVINÆ.

SACRAM. FACIT.

AVCTOR.

VRO.

RETRIMAN RE TRIMANO NAMI
SINO ATE TRIMANO

DOMINO

M.P.A.V.D.

RETRIMANO

ABOIT-DICOMO AD TRIMANO S. NICOLAI
OF TRIMANO

TRIMANO TRIMANO

TRIMANO TRIMANO

TRIMANO TRIMANO

TRIMANO TRIMANO

TRIMANO

TRIMANO TRIMANO

TRIMANO TRIMANO

TRIMANO

TRIMANO

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
MEDICINA SIMPLICISSIMA
SYMMÆ EFFICACIÆ.

PROOEMIUM.

Vemadmodum natura, sapientissimum Altissimi DEI opificium, in admirandis suis quas præstat operationibus, non varia, non diffusa, sed simplex est, sive facili, simplici & compendiosa via, ratione ac methodo, in universo systemate, effectus & phœnomena sæpius stupenda producit; ita, artificiosissimam corporis humani mechanicam, saluberrimum illud vitæ, sani-

tatis, atque depellendi morbos negotium, eadem facili & simplici methodo administrare, quibus interiora naturæ & artis Medicæ, paulo accuratius, inspicere & perspicere integrum est philosophi, unanimiter utique confiteri tenentur. Hanc demum corporis nostri machinam, ex elateribus & tubulis varii generis, summa & divina arte sapientissime constructam, ratione mixtionis vero ad extremam corruptibilitatem pronam, solo & unico motu sanguinis progressivo, debitis rerum heteroginearum, per emunctoria convenientia, excretionibus, ab omni corruptione vindicari, quid, quæso, potest esse simplicius, quid unquam compendiosius? Denique ipsum illum progressivum in orbem abeuntem fluidorum motum, solo & simplicissimo systoles & diastoles solidorum elastico motu sustineri, id etiam est, quod omnes solertiores naturæ indagatores in admirationem profundissimam abripit. Sicuti autem non tam multiplices multumque inter se dissidentes, sed perpauca afflictionum morbificarum esse causas, quæ non semper tam natura differunt, quam pro locorum quibus insident diversitate, corporis sani & integri functiones varie lædunt & labefactant, saniori pathologiæ qui addiscendæ operam dederunt, non ignorant; ita ad morbos depulsandos, non tam ingenti medicamentorum copia, sed paucioribus saltim ac simplicioribus opus esse remediis in propatulo est: cujus rei veritatem, pauperes & plebeji, non pretiosis, sed
solis

folis domesticis a morbo reconualescentes, luculenter dant evictam. Quinimo antiquissimis temporibus, Medicinam tantum paucarum herbarum fuisse, Celsi testimonio, in principio statim operis sui, proditum ac confirmatum habemus. Mirum igitur, nec profecto sapientior quisque admirari satis, quin credere vix poterit, quo fato & infausto fidere factum sit, ut ars hæc salutaris & simplicissima, nostris temporibus, tam immensa medicamentorum compositorum, ex variis etiam distitissimis regnis advectorum, pretiosissimorum, omni arte vel paratorum aut excogitatorum mole ac farragine laboret, ut fere omnem exsuperet numerum; quorum, tot libri practici, pharmaceutici, botanici, omniumque fere regionum, urbium quoque præcipuarum dispensatoria, testes præbent; locupletissimos. Digna sane sunt, ut animadvertantur, quæ in *limine præfationis* laudatus jam CELSVS proposuit, hisce verbis: *multiplex Medicina, neque olim, neque apud alias gentes necessaria, vix aliquot ex nobis ad senectutis principia perducit.* Et ipse HIPPOCRATES *lib. de victu acutor*: *mox sub initio*, valde laudat eos, qui paucis numero, bonis, & quæ morbo conveniunt, usi sunt medicamentis. Neque ad hujus veritatis dilucidationem, egregium illum ex PLINIO locum, quem adducit probatissimus ille scriptor JOH. LANGIVS *in epist. prætermittendum*, quin potius in medium proferendum existinavi, *lib. XXIV. c. 1.* his extantem: *Ex terræ nascentibus natura*
medi-

medicina. Hæc sola naturæ placuerat esse remedia, paratu vulgo, inventu facilis, ac sine impendio ex quibus vivimus. Postea fraudes hominum & ingeniorum capturæ officinas invenerunt istas, in quibus sua cuique venalis promittitur vita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur, Arabia atque India in medio æstimantur, ulcerique parvo, medicina a rubro mari importatur; cum remedia vera pauperrimus quisque cœnet: Quadrat huc egregie DAMASCENI quod prodidit prudens consilium, aph. 34. Pharmaca pauca tibi tenenda sunt, quorum operationes & potestates jam multoties expertus es. Totius enim multitudinis notitia incomprehensibilis est, ac cum per singulas volueris inquirendo discurrere, multiplici diversitate distentus, nescies, cui debeas fidem adhibere. Equidem si quid ego judicare, sententiamque meam ex animo dicere debeo, artem nostram, cui utique divinæ laudes habendæ, si ad alteriorem perfectionis gradum perdendam velimus, inter maxima obstacula, hoc palmarium removendum esse duco, ut tam innumerabilium compositionum, maxima ex parte ineptissimarum & natura pugnantibus ex ingredientibus concinnatarum, tam Galenicarum quam Chymicarum penitus in exilium exacta mole; tutis, naturæ amicis, paucis & selectis, efficacibus tamen, plus simplicibus quam compositis, in Medicina, cum ad corpora a morbis vindicanda, tum ad sanitatem amissam restituendam morbosque vincendos demum uti incipiamus remediis: quippe perpauca & selectis horum generibus, con-

veni-

venienti methodo usurpatis, & olim & nunc, præstantissimos Medicorum, famam ac summam medendo celebritatem nactos, fuisse usos, vitas & acta eorum inspiciendo cognoscimus. Ego vero, cum specimen eruditionis publicum edendum sit, pernobile hoc & utilissimum argumentum mihi pertractandum proposui: rebus nimirum simplicissimis citra magnam artem & laborem conquisitis, quotidianis, diæteticis & quibus semper natura ad conservandum opus habet, tantam cum in morbis arcendis, tum sanandis, a sapientissimo Numine, inditam esse virtutem, ut sæpius his solis tutissime fidere, & sine alio magno Medicamentorum apparatu, Medici officium exple-re possimus exactissime. Quibus nostris conatibus, ut DEVS ex alto sua gratia assistat, humillime precamur.

§. I.

HIPPOCRATES antiquissimus ille & re vera optimus disciplinæ medicæ Præceptor ac Parens, uti omnia fere, quæ in monumentis immortalis memoria dignis prodidit, summam in arte peritiam atque in observando solertiam spirant ac declarant; ita observatu dignissimus est locus, qui primo statim libro, de arte §. V. in conspectum venit, ita habens: *Multi ægri etiam citra Medicorum opem sanantur & sunt sanati, videtur autem, ut & qui Medicis non usi sunt in medicinam inciderint, per quam*

B servati

servati sunt; aut enim, pergit §. VI. inedia, aut copioso cibo, aut uberiori potu, aut siti, aut balneis, aut laboribus, aut quiete, aut somno, & vigilia convaluerunt. Quo prælustri loco, venerabilis Senex, complures ægrotantium, citra opem Medicorum, citra peculiarem medicamentorum apparatus, remediis familiaribus convalescere posse luculenter testatur. Hæc vero, non alia sunt, quam quæ classis rerum a Galeno sic dictarum non naturalium, sive quibus homo ad sustentandam vitam & valetudinem carere nequit, completitur, ut sunt: inedia, sive abstinentia a cibis, victus largior, uberior potus, sitis, balnea, labor sive corporis motus & exercitatio, quies denique & somnus. Quibus gravissimus Auctor, magnam tam ad morbos præse vandos, quam sanandos, vim atque potestatem, si quis recte iis utatur, attribuit. Nam uti §. VII. subiicit, quæ ex hisce rebus profuerunt, ob rectum usum profuerunt, quæ vero nocuerunt, ob id, quod non recte usurpata sunt, nocuerunt. Sane, sapientissimum hoc & magni in praxi medica momenti assertum, paulo accuratiorem, quam quisque putaverit attentionem & diffusio rem illustrationem meretur. Atque in hoc etiam nostra jam erit meditatio intenta, noster labor defixus, ut quæ & quanta inhæreat rebus hisce, quæ in vita habentur familiares ac domesticæ, & juvandi & medendi virtus, omnibus subinde aliis medicamentis superior, appareat quam clarissime.

§. II.

Ex dictis igitur diæteticis nunc modo recensitis remediis, labor sive motus & exercitatio corporis, merito nobis primum differendi locum, quantum scilicet inde utilitatis, cum ad sanitatem conservandam, tum morbosas afflictiones avertendas propullulet, suppeditare videtur. In limine vero hujus disquisitionis statim monendum esse duximus: inter omnis generis remedia sive diætetica, sive pharmaceutica quibus in medendo utimur, nullum dari, cui, vel sanitatem conservandi, vel amissam restituendi vim ab eorum natura absolute dependentem assignemus, sed tantum, relatione facta ad corporis humani naturam, eorum virtutes æstimandas venire; quare non sine ratione cum ipso HIPPOCRATE statuimus: *naturam optimam morborum esse medicatricem*, insuper addimus, vitæ & sanitatis conservatricem, a morbis præservatricem & præcipuam remediorum operatricem. Per naturam vero corporis humani, quæ fundamentum ac principium, juxta laudatum Senem, omnis sermonis sive demonstrationis medicæ est, nihil aliud, quam œconomiam motuum vitalium, progressivi videlicet, combinatorii, secretorii & excretorii, in machina mere hydraulica, sive ex tubulis diversissimi generis, vi elastica contractili & distractili donatis composita, intellectum volumus; qui solidorum & fluidorum motus, si recte, & secundum leges æqualitatis, sive temperamenti se habent, omnes functiones quas par-

tes corporis nostri exercent, secundum regulam fiunt, & non modo vita, sed & integritas corporis & animi conservatur: Hos motus attente observare, sique a proportione & symmetria abeunt, & nimii evadunt, vel etiam vacillant variis ex causis, & deficiunt, idoneis remediis in ordinem & moderationem reducere, unicum & vere præcipuum Medici esse officium recte judicatur. Quam mirabilem vero hoc nomine & genere, res supra ab Hippocrate recensitæ, motus machinæ nostræ ab ordine & regula deflectentes, in ipsam moderationem & æquabilitatem redigere, potentiam habeant, & inter eas maxime motus, id nunc paulo prescius declarabimus.

§. III.

Complures ex desidi, otiosa & laboris experte vita, præsertim si paulo pleniori victu utantur, inque primis sub cælo inclementiori, inordinata animi perturbatione & ex neglecta venæ sectione, in difficiles diuturnas & obfirmatas ægrotudines incidere; cujus generis quam maxime sunt pathemata spasmodico-flatulenta, hypochondriaca, colica, hysterica, item scorbutum, cachexia, nimix hæmorrhagiæ, lentæ febres & cutis defœdationes, immanes etiam dolores qui sæpe numero quoque ex calculo proveniunt, experientia quotidiana obvium & compertissimum est. Quos omnes dictos affectus, a nimis tardo, lento & difficili sanguinis & humorum circulo ac progressu, & exinde impeditiori facta fluidorum utilium sequestratione,

ne,

ne, humorumque vitalium, per excretionem inutilium depuratione, causam & ortum repetere, identidem, qui puriori pathologiæ præceptis instructi sunt Medicis, non potest non esse notissimum. Solus vero conveniens corporis ejusque partium motus & exercitatio, eo præ aliis gaudet beneficii genere, ut æquabili & plane naturali, sive naturæ amico modo labascentem & deficientem solidorum & fluidorum motum excitet & hac ratione saluberrimas & valetudini conservandæ necessarias secretiones & excretiones, eam præsertim, quæ fit per illud fere catholicum cutis emunctorium promoveat, atque adeo dictas chronicas passiones, quæ omnes a stasibus, stagnationibus, infarctibus viscerum & nimis ad certa loca sanguinis congestionibus pronascuntur, non modo feliciter avertat, sed & præsentibus efficacissime vincat atque expugnet.

§. IV.

Sunt quidem nobis, ex remediorum maxime diaphoreticorum, sudoriferorum, confortantium ac spirituosorum classe, multa in promptu, quæ etiam cordis & arteriarum motum augendo, circularem sanguinis & humorum progressivum motum, neque minus ab eo dependentes secretiones & excretiones adjuvant; sed non æque tam securo, tam facili, tam æquabili & naturæ amica ratione, ac ipse motus & corporis exercitatio, id præstant. Nam hic sine violentia, sine addita interne humoribus quadam materia præca-

lida æstuante, salino - sulphureo - volatili, orgastica, qua pollent sudorifera operationem suam, citra viri-um jacturam exerit placidissime. Deinceps id peculiare & eximium habet motus remedium, præ diaphoreticis & sudoriferis, quod in arbitrio nostro positum sit, virtutem hujus remedii, pro rei natura & circumstantiarum ratione minuere, temperare atque intendere, quod a medicamentis intus sumtis, quorum operatio non est in nostra potestate, nequit expectari. Præterea etiam ob id, motus corporis, cum aliis de prærogativa contendere potest, quod præter evacuationes, vires & robur, corpori nonsecus ac animo addat, appetitum emortuum resuscitet, languentem erigat & digestionem vacillantem confirmet, blande videlicet spirituaſcentiam sanguinis & humorum promovendo; id quod a plurimis aliis medicamentis, usu familiaribus, sperare nemo unquam poterit.

§. V.

Habemus hac in re, quam maxime, experientiam & auctoritatem veterum Medicorum suffragantem; qui tanta medicamentorum compositorum & igne chymico excoctorum, quæ nostra ætate, in pharmacopoliis conspicitur, carebant quidem; sed, re vera, ejusmodi diæteticis, inter quæ primas corporis motus & exercitatio tenet, plus certe, si ingenue veritatem fateri licet, in Medicina præstabant, quam nostri temporis Medici, innumeris suis pharmacis. Quot autem modos & species motuum, ad tuendam
& re-

& reparandam, pro cujusvis corporis natura & statu, valetudinem excogitaverint, id quam optime, ex eleganti illo libro, quem doctissimus Medicorum MERCVRIALIS, ex veterum consignavit monumentis, & *artis gymnasticæ* nomine insignivit, conspicitur. Potiora nos jam, inter innumera ex veterum probatissimorum Medicorum scriptis adducere volumus loca, ut hinc incomparabilis hujus remedii efficacia, ejus laus & encomium abunde eluceat. HIPPOCRATES enim *lib. I. de diæta* aperte scribit: *Homo edens sanus esse non potest, nisi etiam laboret;* & in eodem libro, ceu regulam sanitatis universalem inculcat: *mensuram motuum pro mensura ciborum semper esse æstimandam.* Neque hujus asserti ratio, intellectu difficilis est; quodcunque enim corpori ingeritur, eadem fere mensura, si istud non amplius augeatur, per evacuationes debet egeri, quas vero motus corporis convenienter institutus, præ aliis omnibus, egregie promovet ac moderatur. Spectant huc verba GALENI, quæ, *commentario, in hunc aphorismum*, habet: *Exercitatio omnium vitiosorum, qui in corporis profundo sunt, humorum purgationem supplet.* Cui sententiæ calculum addit AVICENNA *lib. I. F. E. N. c. I.* his verbis: *Possent homines, si debito tempore, exercitio ac labore uterentur, omnibus Medicis ac Medicamentis carere.* Intellige venæsectione, purgantibus, sudoriferis, diaphoreticis, aperientibus, incidentibus, attenuantibus; quippe horum virtus omnis, motui inest.

§. VI.

Consideratione porro dignissimum est, quod præter evacuantem, laudatum nostrum remedium, roborantem quoque virtutem possideat. Partibus enim imbecillibus, ipso HIPPOCRATE teste, tam internis quam externis robur adjicit. Hinc *Sectione IV. aph. 71. laborem articulis & carnibus cibum esse prodidit: & lib. de diæta §. 38. perhibet: laborem siccare & corpus robustum facere. Nec non lib. I. de diæta §. 40. de ambulationem & alvum, & corpus, & ventrem siccare ac firmare, affirmat; lib. II. de diæt. autem in nimis alvi fluxibus, eam commendat. Cui gravissimo Auctori nostro adstipulatur PLVTARCHVS Oper. Tom. II. p. 130. ita eloquens: usus sermonis quotidianus, mirum dictu, quam utile sit genus exercitationis, non ad sanitatem duntaxat, sed etiam ad vires reparandas: & CELSVS lib. I. cap. 8. & passim in suis operibus, claram vocem in stomachi vitiis, qui videlicet in ejus resolutione consistunt, magnopere commendat. Et profecto laudem suam, eximium hoc motus remedium, quo probatissimi viri & Medici illud affecerunt, suo jure meretur, ut etiam quasi medicinam universalem præservatoriam & curatoriam ipsi inesse recte putaverint. Hinc gravissimus ille Auctor & Philosophus, VERVLAMIVS lib. IV. de augm. scient. c. I. ita differit: vix aliquem in morbum inclinationem inveniri, que non exercitatione quadam propria corrigi possit. Et PECHLINVS, lib. obs. 34. hæc habet: Nulla corpora morbis minus obnoxia reperies, quam*

eorum, quæ a prima statim infantia, motu gladiatorio, palestra, firmitatem sibi contraxerunt, viriumque robur, quod quum in seram ætatem extendant, immunitatem sibi a morbis procurant; quod infinitis obvium est exemplis.

§. VII.

Inter omnes vero motus species, equitationi primum concedendum esse locum, & sana medica ratio dicitur, & ipsa experientia confirmat. Siquidem, totius corporis tam internas & externas partes, æquabili succussione afficit, & motum ac circulum sanguinis, in primis per mesenterium & viscera abdominis, qui ordinario fere difficilis est, procurando, mesenterii glandulas referando, tonumque viscerum & stomachi roborando, in malo sic dicto hypochondriaco, hysterico, cachexia, hydrope, ac febribus lentis mirabilem sane opem præstat. Primus fere omnium, **ORIBASIVS**, magnas sanandi partes equitationi tribuit, quod vel sequentia loca indicant: *lib. IV. enim c. 24. hæc perhibet: Equitatio magis, quam omnes reliquæ exercitationes corpus præservat, stomachum & sensuum organa confirmat, eaque reddit acutiora. Et, in capite de equitatione, ita scribit: Si vehementer impellatur equus, quamvis totum corpus laboriose concutiat, tamen aliquid utilitatis affert; siquidem magis, quam omnes aliæ exercitationes, corpus & præsertim stomachum firmat.* Ex recentioribus vero nemo rectius de equitatione, ejusque in medendo viribus, ipso **SYDENHAMIO** disseruit: hinc in *Oper. pag. 476. in malo hypochondriaco, & passione*

C

hyste-

hysterica, non satis laudare ejus usum potest. Meminit enim sacerdotis malo hypochondriaco vehementer correpti, qui sine alio pharmaco, sola equitatione pristinum acquisivit vigorem, & *ibid.* hæc refert: *multi mihi sanguine juncti, tabidi & phthistici, multum terrarum, equo vectore, peragrantes, ex meo consilio, sanitati sunt restituti, medicamentis aliis frustra adhibitis.*

§. VIII.

Verum enim vero, cum nullum, etiam efficacissimum & tutissimum, si quis eo recte utatur, remedium sit, quod non præpostero ejus usu, plus noxæ quam levaminis afferre possit: ita etiam id ipsum, de exercitio corporis, si imprudenter suscipiatur, tenendum esse animadvertimus. Nam plura nobis, intra aliquot annos, innotuerunt exempla, ubi valde imbecillis hominibus, hæctica & phthisi laborantibus, vel quorum, a morbo præcedente, vires & humores vitales penitus exhausti & consumti fuerunt, fortior motus, lignorum videlicet cum ferra scissio, ac sectio, improvide fuit commendatus, quos dein in animi deliquium, quod brevi excepit mors, collapsos fuisse perspeximus: motus enim paulo fortior, licet vires restauret, eas tamen adhuc sufficientes, licet quodammodo suppressas requirit. Quin, varia dantur motuum genera, quorum quædam sunt fortiora, ut cursus, venatio, pilæ lusus, armorum & palæstrica exercitia; quædam mediæ naturæ, ut ascensus scalarum, vectura in curru, equitatio paulo validior; quædam
sunt

sunt leviora, ut equitatio lenta, lectica, deambulatio, frictio, vox clara. Quas diversas motuum species, pro virium mensura, proportione, & corporum robore, vel debilitate, circumspectum oportet Medicum ordinare & præscribere. Quod discrimen & observationem, ipsos veteres, inque primis HIPPOCRATEM animadvertisse, video: nam, *lib. de intern. affect. Sect. 33. splenetico ægro, si validus fuerit, per tres dies, ut ad ligna secanda cogatur, consulit. Et libro cit. §. 28. Si potens est cachecticus, inquit, luæetur summis humeris & laboret per circuitus multos in die. Et CORNEL. CELSVS lib. I. cap. 2. dum ad valetudinem integram servandam, varia motus genera commendat, inter hæc ascensus quoque & descensus mentionem injicit; nimirum qui quadam varietate, ut inquit, corpus movet; addit: nisi corpus perquam imbecillum est.*

§. IX.

Præterea & certum tempus, si quis exercitatione, præsertim paulo fortiori, pro remedio uti velit, observare convenit. Nam, nec mox ante cibum, nec mox post eum sumtum utilis est, quia concoctionis opus inde perturbatur; sed commodissime absoluta concoctione, matutino tempore, hora quarta vel quinta a cibo, instituitur. Juxta HIPPOCRATIS enim efatum: *Deambulationes matutinæ extenuant, & quæ circa caput sunt, levia agilia & prompta efficiunt, alvumque solvunt. vid. lib. Epidem. VI. Sect. 4.* Siquidem peracta concoctione ciborum in primis viis, & succi chylosi distribu-

tributione per totius corporis venas facta, perspiratio sive excretio inutilis, qui per cutem fit, humoris, longe promptior, longe liberior atque expeditior reddi, & motu quam facile augeri potest. Demum si quis exercitationis remedio recte uti velit, & hoc servandum esse monitum arbitror, ut, pro cujusvis laborantis corporis & morbi natura, determinatus & proportionatus modus & mensura, in eo praescribatur. Si virium satis est, in obfirmata chronica passione, diutius corporis labori & exercitationi est insistendum. Novimus melancholia hypochondriaca ad furorem usque affectos, peregrinatione facta, per pedes, viginti imo triginta miliarium fuisse sanitati mentis & corporis redditos. Novimus etiam lenta equitatione, ter vel quater de die per dimidium horae facta, duorum mensium spatio, atrophiam & lenta febre extenuata corpora integre restituta.

§. X.

Præter motum & corporis exercitationem **HIPPOCRATES**, superius citato loco, ad valetudinem conservandam & amissam, sine Medicorum vel potius medicamentorum usu, restituendam, plurimum inediae tribuit. Neque id assertum, clarissimis rationibus & indubia experientia destituitur: nimia enim edendi intemperantia sive ciborum ingluvie, complures & valde difficiles ac diuturnas passiones, inter quas hysterica & hypochondriaca primas merito tenet, cum suis quæ ipsam comitantur

tur & excipiunt pathematibus ; item, quæ ex nimia sanguinis vel succorum pravorum abundantia nascuntur morbi, progigni compertissimum est. Recidivæ quæ post febres intermittentes sanatas frequentissime fiunt, vix aliis causis, ac vegetiori appetitui largiorique cibo sumto, præsertim si accedat ex frigido & ex septentrione spirante aëre, prohibita transpiratio, debentur. Cachexiam, hydropem, scorbutum & morbos capitis, affectus soporosos, ac paralyfes, a sanguinis & succorum, ob nimiam voracitatem in vasis congestorum copia, ceu genuina & proxima causa proficisci, rationali pathologiæ & therapiæ dediti quam optime noverunt.

§. XI.

Profecto nullum corpus, plus morbis obnoxium, difficiliorisque sanationis est, quam copiosis & impuris succis repletum; adeoque peritissime, CELSVS lib. 1. c. 1. scribit: *corpora, quæ more athletarum repleta sunt, cellerrime & senescunt & egrotant.* Neque deficit ratio: nam, quando supra modum, ac vis ventriculi & intestinorum motrix & peristaltica concoctionem maxime adiuvens, ferre & subigere potest, cibus ingeritur, multæ emergunt cruditates, atque magna humorum vitiosorum colluvies, quæ primis viis inhærens, ructus, flatus, borborygmos, inflationes, hypochondriorum tensiones, alvi constipationes & interdum nimias fluxiones suscitatur, ingignitur. Quanta autem mala & damna, ex vitiis primæ dige-

stionis, in viscera reliqua corporis redundant, & quam graviter inde omnium partium functiones lædantur, nemo rectius, quam Medicus sanioribus philosophiæ rationalis dogmatibus instructus, pernoscit.

§. XII.

Quamvis vero major cibi copia probe concocta fuerit, in corpore scilicet firmo & robusto, nihilo tamen fecius nimia succi chylosi, & quæ ex eo producitur sanguinis exuperantia, sive plethora, ad multas & graves affectiones sternit viam amplissimam, in quo, etiam veterum constans & unanimis semper stetit sententia. Ratio quoque est in procinctu: nam nimia humorum copia resistendo, vim cordis, arteriarum, aliorumque tubulorum motricem, systalticam, elasticam, quæ regit in tota machina vitales motus, progressivum & circularem, quo utilia retinentur, inutilia excernuntur, minuit ac labefactat, quo inde in laxioribus & imbecillioribus, inferioribus præsertim, & multum remotis a corde partibus, inque vasis maxime venosis, stagnationes, humorum decubitus, infarctus, obstructions, corruptiones, & impetuosæ etiam interdum ad removendas eas, a provida natura, cum fortiori strictura & spasmō institutæ motiones proveniunt; quæ omnia, totam œconomiam animale[m] perturbant.

§. XIII.

Quum vero hæc innumera fere mala, primam suam a nimia ciborum appetentia, victu pleno & lar-

go,

go ducant & trahant originem ; quantum utilitatis & salubritatis ad ea avertenda & sananda, in parco & tenui victu, abstinentia per aliquot dies a cibo, five inedia repositum sit, quisque clara & sana ratione instructus, quam facile poterit intelligere. Quapropter, non sine, sed certe, cum magna & fundata ratione, Medicorum antiquissimi & optimi scriptores ad custodiendam vitam & sanitatem, morbosque avertendos id remedii non satis laudare & commendare possunt.

§. XIV.

In confirmationem hujus, placet saltim pauca adferre testimonia. Ita HIPPOCRATES, *lib. de morb. it. VI. Epidem.* aperte scribit: *sanitatis studium, non satiari cibus.* Et alibi: *nihil magis ad sanitatem facit, quam non satiari cibus & impigrum esse ad labores.* Item: *si quis pauca edat nullum morbum experietur.* Et *libr. de prisca Medic.* ita fatur: *fames plurimum potest in hominum natura, ad sanitatem.* Eadem pariter est CELSI sententia *lib. II. cap. 16.* hæc tradentis: *non ullares magis adjuvat laborantem, quam tempestriva abstinentia: addit, intemperantes homines apud nos, sibi cibi tempora, modum curantibus dant.* Sic PLINIVS *lib. XVIII. cap. 5.* Longe utilissimam esse ad fanitatis conservationem, in cibus temperantiam affirmat. *Vt enim, inquit, tempestriva abstinentia, summas in secunda valetudine partes sibi vindicat: ita quoque in adversa plurimum momenti obtinet; sanat enim plenitudinem, nimirum obesos, pituitosos, vitiaque ex pituita nata,*

nata, apoplexiam, epilepsiam, comata, vertigines & id genus alia. Et SENECA, lib. I. epist. 95. hæc habet. notatu digna: *Antiqui Medici nesciebant cibum dare sæpius, & vino fulcire venas cadentes; itaque nil erat opus, tam magna Medicorum suppellectile, nec tot ferramentis & pyxidibus.* Philosophi Plato, Zeno, Socrates simplici victu, tenuique diæta consenescebant. De quibus PORPHYRIVS lib. IV. de abstinentia, testatur: *quod carnibus abstinerint, sponte ex terra crescentibus contenti; atque ita summa illorum vita fuerit cum sanitate.* Et PLATO in Charmide, temperantiam vitæ custodem appellat.

§. XV.

Neque nobis defunt literarum monumentis inscripta exempla, virorum qui a prima ætate valetudinarii fuerunt, & sine ulla medicamentorum ope, parciori victu, moderata diæta, & abstinentia ab omni repletionem potus & cibi, egregie valuerunt, & ad octuagesimum, imo nonagesimum & ultra annum, sub vigore mentis & corporis vitam produxerunt. Nam uti doctissime scribit FERNELIVS lib. I. de morb. caus. pag. 210. *Inedia ac parcior & tenuior victus, corpus pervium patensque reddit, obstructiones expedit, flatu, alvi feces, urinas, cerebri, omniumque partium excrementa movet & excludit; atque, si impurum corpus vitioso humore perfunditur, cruditates concoquit & emendat, tenues & inutiles humores exhaurit aut halitu dissipat, crassos vero & cuique parti tenacius in hærentes prærit atque movet.* Ita abstinentiæ & inediæ tanta inest vis medicinalis, ut non modo

modo in vitiis stomachi omnibus fere, in quibus eam CELSVS *lib. IV. pag. 217.* commendat, colluviem crudorum humorum absumendo calorem & tonum deficientem restituat, sed & copiam feri impuri in reliquis corporis partibus evacuando solidorumque tonum ac elaterem restituendo, iis affectibus, qui ex nimia feri proveniunt abundantia medeatur atque occurrat insignissime. Quadrat hinc pulcherrime *aph. 59. sect. VII.* HIPPOCRATIS, ita habens: *corporibus præhumida carne præditis fames commendanda est, quæ exsiccet corpora.* HEVRNIVS in hunc locum addit: *quia sensim & æqualiter totum corpus exsiccet.*

§. XVI.

Ex hisce igitur dictis & adductis facile jam intelligi posse arbitror, quare in morbis capitis gravioribus, ut sunt: paralyfis, affectus soporosi, melancholia, incubus, epilepsia, veteres inque primis CELSVS imo HIPPOCRATES *lib. popul. VII. p. 858.* exercitium corporis & abstinentiam a carnibus præsertim pinguibus, a vino etiam, maximopere commendarint. Qui iidem auctores in morbo cachectico, ieterico inque omnis generis cutis vitiis, ulceribus, scabie, elephantiasi, cibum paucum sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflantibus, item aliquot dierum inedia ac sudorem per laborem corporis, præ omnibus aliis remediorum generibus mirifice extollunt. Vide sis CELSVM *lib. III. cap. 25.* Et THEOPHRASTVS *lib. V. philos. auctor est: absti-*

D

nentiam

nentiam rationis usum reddere, quia multum edere & carnibus vesci eum adimit, animosque efficit tardiores, & eos immuni quadam dementia complet. Minime vero opus esse autumo, in hujus rei illustrationem latius divagari, quum mihi liceat provocare ad D. D. PRÆSIDIS probatissimam experientiam, qui ad obfirmatam luem scorbuticam, nec non eam quæ ex impura Venere nascitur radicitus tollendam, imo ad ulcera cachecticorum cum summa corporis lassitudine juncta sananda, non tutius, non certius & quod majorem ægrotantibus opem tulerit remedium, præter curam emaciantem, per mensem vel duos institutam, nimirum quæ in tenuiori victu & abstinentia a carnibus, præcipue pinguibus, motu convenienti corporis & loco potus decoctorum usu, ex lignis & radicibus temperatioribus atque aqua paratorum, interpositis idoneis laxantibus consistit, se unquam fuisse expertum, plenam nobis fidem fecit.

§. XVII.

Et certe, ut non dissimulemus veritatem, sed eam aperte & ingenue profiteamur, posset quidem quisque hominum bene & per totam vitam valere ac penitus omni sanguinis missione carere, si temperanter & moderate viveret, & pro ciborum mensura, convenienti corpus motu exerceret. Quum autem luxuriam & perditam ciborum ingluviem cum otio & desidio declinare homines nolint, ut potius saluberrima hæcce remedia plures & fere omnes abhorreant

reant, utique venæsectione opus est, qua ad nimiam va-
forum plenitudinem, quæ subinde præsens & subitum
periculum minatur tollendam, ut sunt: apoplexia, hæ-
moptysis, phrenitis, peripnevmonia, angina, febris sy-
nocha, inflammatio & spasmodicus intestinorum do-
lor, non dari potest facilius, præsentius & efficacius re-
medium; neque minus hac multæ diuturnæ & dolori-
ficæ passiones, ut rheumatismi, arthritides, phthisis,
pathemata hypochondriaco - spasmodica, calculus,
ischiadicum malum, si in corporibus copiam sanguinis
alentibus ac viribus satis constantibus convenienti
tempore & modo administraretur, averti possunt quam
felicissime.

§. XVIII.

Videmus etiam frequentissime, a nimia sangui-
nis copia, quæ minuendo solidorum elaterem, prom-
tiorum alias ac liberiorum sanguinis & humorum cir-
culum reddit tardiorum, salutare valde excretiones
per transpirationem, per alvum, per urinam, item solen-
nes & criticas sanguinis profusiones per uteri ac per ani
venas fuisse suppressas. Neque tamen hoc loco, &
hac occasione præterire & reticere possumus, quod
nonnulli, nostris præsertim temporibus, efficacissimo
hoc remedio cum damno ægrotantium sæpius abutan-
tur, non considerantes, insignem esse differentiam inter
plethoram ad vasa, quæ nimium distenta remorantur
circulum sanguinis ac vires inter premuntur; & inter
eam, quæ a veteribus dicitur plethora ad vires, ubi
ex virium defectu positivo, atque etiam ex inopia san-

guinis fit, nouis sed potius humores serofi incrementum & non probe circulantur. Quo posteriori casu, nimiae & repetitae sanguinis detractiones plus utique vires exhauriunt, stomachum infirmant, excretiones retardant & morbos saepe insanabiles reddunt; Igitur hac ratione, optimo & maxime innocuo huic remedio temerarie pessima fama infertur.

§. XIX.

Missa perquam utili hac materia, ad aliud genus remedii simplicissimi, quod vulgo vilis habetur pretii, cui tamen maximam & prorsus mirabilem ad conservandam vitam & medendum, inexhausta DEI bonitas indidit efficaciam, nos convertimus. Et hoc est ipsa aqua communis, quae uti omnium animalium corporum praecipuum est elementum constitutum, ita etiam summum medicamentum; cuius uberiori potu, juxta *locum* HIPPOCRATIS *citatum*, aegrotantium plures, sine Medicorum ope convalescunt. Saluberrimum hujus autem in Medicina usum, antequam paulo pressius prosequamur, principia & ingredientia illa a quibus proxime ejus in corpus humanum pendet efficacia, paulo accuratius examinabimus.

§. XX.

Primum autem monendum esse ducimus, nos non omnem promiscue aquam quia magna inter eam differentia occurrit, ad salutarem usum commendare, sed eam potissimum quae limpida, levis, pura

pura est id non heterogeneis multis five alienæ naturæ partibus e. g. terreis, salinis imprægnata & frigida, five ex fontibus fluviis vel ex pluviis defumta. In hac ipsa TRIA potissimum medicam considerationem promerentur. *Primo*, humidum quod præcipuum formale & essentialiale est hujus elementium. *Dein* tenue illud spirituosum five potius æthereum, quod intime partibus ejus immixtum hæret. Et Denique, ipsum frigidum principium. Ab hisce utique singulis, magna & salutifera in animale corpus virtus redundat.

§. XXI.

Sine sufficienti enim aquei elementi copia, nec vitam nec sanitatem consistere, nec ullum morbum sanari posse, iis plane qui interiora artis nostræ haud leviter attigerunt perspicuum est. Nam natura veterum, illa vitæ conservatrix & morborum optima sanatrix, nihil aliud est quam sanguinis & humorum perennis progressivus & circularis motus, cujus beneficio, œconomiam vitali amica retinentur, quæ vero aliena expelluntur; ut hac ratione, ab interitu corruptibile corpus vindicetur. Quum autem hic ipse in orbem abiens motus per tenuissimum vasculosum animale contextum corpus, sine sufficienti liquido consistere nequeat, quam necessaria & vitæ utilis sit liquidi copia, jam constat planissime. Atque id etiam clarissime evincit experimentum, quod constat, in lacte humano quod non nisi chylus est, vel in san-

guine arterioso septem partes aquei, & in fani hominis venoso, tres partes ejus ad unam partem solidæ & siccae substantiæ contineri, quod si lento calore humidi facta fuerit evaporatio.

§. XXII.

Vnde manifestum euadit, liquidum, si quis sanus persistere velit, longissime superare debere solidum quod in cibis est, ne humores convenienti carentes fluxilitate inspissescant, in minimis vasculis secretoriis & excretoriis hæreant atque subsistant; & hinc inde salutaribus evacuationibus suppressis, copia sanguinis & feri impuri increfcens & liberam humorum circulationem impediens, diuturnas & periculi haud expertes concitet passiones, cujus generis sunt: morbus cachecticus, malum scorbuticum, arthriticum, nephriticum, neque minus hypochondriaca & hysterica pathemata, quibus quam maxime obnoxii sunt ii homines & præsertim mulieres, quæ pariori utuntur potu & desidii atque sedentariæ addictæ sunt vitæ: cum e contrario, eos qui copiosum tenuem & humidum victum, iuscula videlicet, cerevisias valde tenues, imo ipsam aquam puram & frigidam in usu habent, ac frequentius infusis herbarum temperatarum ex aqua calida utuntur, motuque ac clamore simul exercent corpus, ab omnibus fere morborum insultibus, tutos ac immunes permanere experientia plane indubia edoceamur.

§. XXIII.

§. XXIII.

Equidem nos si quid judicare possumus, nullum, sive acutus sive chronicus sit, morbum sine sufficienti & tenui aqueo potu sanari posse, adeo ut huic præcipua & medicinalis virtus adscribi debeat, ingenuè asserimus ac profiteamur. Nunquam cura febris, sive sit chronica intermittens, sive continua & acuta, sine largo satis aquæ, sive calidæ sive frigidæ, vel cerevisiarum tenuium aut ptisanæ potu feliciter absolvitur; modo debito tempore, ordine & mensura subministretur. Nam sine humidi copia, vehemens ille, qui carnem & vires consumit mixturamque sanguinis temperatam destruit æstus, vix ac ne vix quidem sedari potest. Neque deficiente hoc, stagnationes & obstructiones, quæ maxime febrium causam constituunt solvi, neque excretiones & quidem cuticularem illam, qua potissimum id quod febrem fovet & concitavit expellitur, recte succedere posse, res est in aprico posita. Quippe medicamenta fere omnia, febrilibus compescendis motibus a Medicis dicata, ut diaphoretica, diuretica, incidentia, laxantia, & roborantia, nullius fere effectus sunt, nisi ab humido copioso illa secudentur & promoveantur.

§. XXIV.

Ecquis est, qui sine salutiferorum fontium sive aquarum mineralium frigidorum & thermalium usu, tutius, melius & certius tollere vel minimum minuere
aut

aut levare chronicas & difficiles passiones, quibus genus humanum subinde afficitur & cruciatur, majora denique mala avertere, vel quod præcipuum est ab ejusmodi morbis, corpora ad eos disposita, vindicare suis pharmacis specificis & arcanis audeat sibi que persuasum habeat? Harum nimirum & summa aliis virtus remediis in affectibus debellandis longe superior, sanæ rationi, ductui & ordini naturæ non modo convenientissima est, sed & per tot secula firma est stabilita experientia, ut profecto derisui se dent, qui vel ex ignorantia, vel ex affectu, hanc a Sapientissimo Numine, generi humano providentissime gratis concessam medicinam flocci faciunt vel plane contemptui habent.

§. XXV.

Peropportunam nobis interea, hæc nostra, de aqua meditatio largitur occasionem, curiosam pariter ac utilem movendi quæstionem: utrum incomparabilis harum aquarum efficacia, eis quæ in visceribus terræ primario admiscuntur varii generis salibus & mineralibus, an aqueo potius elemento accepta referenda sit? Nos certe tuemur posteriorem sententiam, ita tamen ut statuamus ipsam aquam ab admixtis hisce rebus, quæ utique activæ indolis sunt, majorem vim poros intimius penetrandi, & obstructions referandi & excretionem promovendi acquirere, quia sine sufficienti vehiculo aqueo, parum admodum in dictis morbis hæc præstare possunt.

§. XXVI.

§. XXVI.

ALTERVM aquarum salutiferum ingrediens est ipsum elementum aëreo-æthereo-subtilissimum, quod intime ejus poris innatat & immersum est, quo aqua nulla, præsertim quæ recens ex fontibus deprotimitur, antequam calore ejus maxima pars effugiacaret, ita tamen, ut major vel minor ipsis insit quantitas. Ab hoc elemento dependet aquarum levitas, subtilitas & medicinalis poros penetrans ac roborans virtus. Quod ipsum etiam subtile ac spirituosum principium, quo acidulæ tam calidæ quam frigidæ copioso instructæ sunt, multum harum aquarum medicam virtutem adjuvat. Et quo magis aqua foeta hoc est elemento, quod maxime ex levitate & prompta evaporatione, nec non ex ingenti bullularum copia in vacuo proficientium cognoscitur, eo salubrior est æstimanda, eo etiam aptior usibus œconomicis, in coquendis cibis, in extrahendis vegetabilium, radicum, herbarum per infusionem viribus evadit. Ad quod hoc notatum volumus: aquam, quo diutius coquatur, eo minus aptam esse ad extrahendam gratam & sapidam ex herba Thee, vel fabis Coffée substantiam; & hinc statim post primam ebullitionem, optime in hunc finem adhiberi.

§. XXVII.

Asseruimus in ipso frigore aquæ lymphidæ & puræ insignem ad Medicum usum residere virtutem.

Veteres Medicorum HIPPOCRATES, CELSVS, GALENVS, RASES, potionem aquæ frigidæ plurimis & gravibus in morbis, ut sunt ardentes & chole-ricæ febres, magnæ infirmitates ventriculi & intesti-
norum, dolorificæ, flatulentæ, item quæ ex partium nervosarum resolutione & infirmitate oriuntur pas-siones, ut paralytes, catharri, rhevmatismi, frequen-tissimo in usu habuisse & laudabilem ejus in hisce morbis effectum prædicasse, ex eorum quæ posteritati reliquerunt monumentis abunde licet animadver-tere.

§, XXVIII.

Inter plurima verò quæ extant loca, perpau-
ca saltim huic adducere placet. CELSVS *lib. I. cap. 8.*
iis, qui tarde concoquant, & quorum ideo præcordia in-
flantur ac qui propter ardorem aliquem, noctu sitire consue-
verunt, antequam quiescant, duos vel tres cyathos frigida per
tenuem fistulam bibendo, suadet. Et si D. D. PRÆSIDIS
probatissimam experientiam interponere integrum
est, is ex imbecillitate ventriculi & intestinorum labo-
rantibus, qui præcordiorum anxietates cum phlogo-
si & lassitudine, sanguinisque ebullitiones fuerunt cum
pulsu celeri & difficili respiratione passi, ante lecti in-
troitum, solam aquam frigidam optimæ notæ paula-
tim assumendam sæpius optimo cum successu suavit.
CELSVS *in præfat.* meminit Medici cujusdam CAS-
SII, qui febricanti cuidam & magno siti affecto aquam
frigi-

frigidam porrexit, qua protinus eam sedavit ac fomno & sudore discussit. Et HIPPOCRATES *lib. Epid. VI. Sect. 4. ad refrigerandam calidam naturam, conferre dicit aquae potum & quietem.* Neque minus laudatus jam CELSVS, *lib. I. c. 2. iis qui ex prava concoctione crudum sine praecordiorum dolore ructant, ex intervallo aquam frigidam bibere & se continere commendat.* GALENVS ad ardorem in febribus temperandam praebuit aquam frigidissimam ad satietatem; qui idem in colica quoque biliosa ejus usum non satis dilaudare potest.

§. XXIX.

Ceterum illud certissimum est, quod hydro-potæ longe melius valeant & maxime ab articularibus doloribus immunes degant, quam qui cerevisiis, vino & potibus inebriantibus utuntur. Id quod illustri testimonio D. D. PRÆSIDIS confirmare possumus, quippe qui nobis benevole communicavit, se ex aquæ puræ ac frigidæ usu & potu, valde tamen cauto & circumspecto, per aliquot annorum spatium, in levandis & sanandis obstinatis affectionibus, quæ vix ullo remedio cedebant, longe præstantiorem vidisse effectum, quam ex aqua calida sive simplici sive in infuso usurpata; quemadmodum id superiori anno habita dissertatione, *De potus frigidi salubritate*, fusius ostendit ac demonstravit, varia quoque perutilia quæ hic merito conferri merentur monita adiecit.

§. XXX.

Quemadmodum vero experientia, quæ optima veritatis medicæ est parens, habemus confirmatum, eos qui supra modum & quotidie fere potibus spirituosus indulgent, capitis & artuum doloribus, rheumatismis, calculo, catharro suffocativo & maxime effrenibus hæmorrhagiis esse obnoxios: ita qui ab iis potibus abstinent & tenues potiones ipsamque frigidam aquam vel vinum cum multa aqua dilutum in quotidiano usu habent, a vehementibus hisce malis immunes persistere, identidem observatione constat certissima. Possemus hujus asserti veritatem pluribus exemplis ac testimoniis confirmare, si instituti & brevitatis ratio id permetteret; ast, cum plane constet D.D. PRÆSIDEM superioribus annis, ob ingentem & multiplicem ejus in præservando & morbis oppugnandis utilitatem, aquam tanquam universalem medicinam, in dissertatione peculiari non ita pridem Parisiis Gallico sermone reddita, quæ ab iis qui medicam praxin intendunt atque intelligunt legi meretur, plurimum commendasse, nos huic labori merito superledemus.

§. XXXI.

Equidem omne frigidum naturæ humanæ, quæ temperato semper gaudet calido, ac humores valde fluxiles & tenues motibus vitalibus aptos desiderat, nervosisque pariter ac membranosis partibus solidis,

testi-

testimonio ipsius HIPPOCRATIS valde alienum & inimicum habetur; neque ullum fugiit quam subita & gravia imo funesta a largiori potus frigidi haustu subinde fuerint damna oborta: hæc tamen omnia, de imprudenti & inconsulto frigidorum usu intelligenda sunt; nullum enim heroicum, nullum forte & magnæ in medendo efficacæ remedium est, quo non possimus in pernitiem corporis humani abuti. Calidum ipso teste HIPPOCRATE *sect. V. aph. 16.* naturæ humanæ alias admodum amicum, carnium laxationem, nervorum infirmitatem, mentis stuporem, hæmorrhagias, lipothymias quæ sunt ejus naturæ ut mortis consecutionem afferant, iis qui eo diu multumque utuntur, inducit. Nam & calido & frigido sua iuvandi & nocendi virtus constat, calidum videlicet tenues & fluxiles servat humores, partes duras & tensas emollit & laxat atque salutares movet excretiones; sed ubi jam æstus nimius est in corpore & omnia in motu & fluxilitate, vires soluit & dissipat, vimque solidorum elasticam & systalticam vitalem subtrahendo valde nocet. E contrario, frigus solidis partibus, ubi ab excessivo æstu & humido earum vis elastica systaltica, quæ regit maxime fluida & eorum motibus salutaribus præest, nimium relaxata & soluta est, elaterem tonum ac robur restituit, intestinumque præcalidum sanguinis motum & orgasmum temperat, circumspecto nimirum tempestivo & moderato ejus

usu ; qui ubi negligitur , & vel solidis nervosisque partibus rigore & spasmo affectis , vel subito & in nimis larga quantitate corpori æstuanti ac sudore diffuenti ingeritur , incrassando humores, eosque circulationi per minima vasorum ineptos reddendo, frigidum utique perniciosissimum est.

§. XXXII.

Denique iis rebus , quæ non procul quærendæ & quasi nobis domesticæ magna tamen virtute medicinali instructæ sunt , balnea quoque ipse HIPPOCRATES accenset ; quorum virtus identidem ab elemento aqueo , eoque vel frigido vel calido unice venit derivanda. Afficiunt hæc vero quam maxime integumenta corporis cutim & qui ei substernuntur musculos , tendines , vasa ac nervos ; si in justa temperie non sunt constituta , sed præter naturam nimis relaxata vel constricta : utroque enim vitio si laborant , mox totum corpus propter mutuam nexum & conspirationem partium inde male afficitur , & enim internis partibus præter naturam se habentibus , ut videre licet in febribus convulsionibus , affectibus spasmodicis , etiam externas partes & ipsam cutem ceu valde nervosam & sensilem in consensum rapi conspiciamus ; unde non modo laborantibus externis , sed etiam internis partibus succurri posse balneis , ratio ac naturæ ductus suadet & experientia confirmat.

§. XXXIII.

§. XXXIII.

Miræ & fere ineffabiles sunt utilitates, quas balnea, quibus vel inferiorum partium ut pediluvia temperata, vel superiorum nimirum capitiluvia etiam accensimus, ex aqua tantum dulci parata, in doloribus, spasmis, contracturis, omnibusve partibus frigore & rigiditate affectis recte usurpata præstant. Adeoque quam insignes & eximias vires in morbis internis gravioribus & diuturnitate molestissimis, ut sunt affectio hypochondriaca, hysterica, colica, calculosa; in deliriis quoque mania & melancholia mitigandis & curandis, balnea temperate calida exerant atque ostendant, iis, qui praxin exercent & intelligunt optime cognitum & perspectum est. Quam materiam, cum fufius olim D. D. PRÆSES perfectus fuerit in dissertatione: *de usu balneorum ex aqua dulci*, ideo lectorem eo remittimus.

§. XXXIV.

Præter balnea calida vero etiam frigida peculiarem plane in medendo promittunt efficaciam. Romanam pariter ac alias gentes balneis olim frigidis, non tam delectationis & munditiei quam sanitatis causa usas fuisse constat; quod remedium in Anglia retentum fuisse Buxtoniensia, quæ maximæ in sanandis morbis efficacæ perhibentur, inprimis testantur, de qua re certe doctissimi Angli FLOYERI *tractatus De usu balneorum* evolvi meretur. Profunt autem quam
maxi-

maxime in affectibus paralyticis, inque malo hypochondriaco, hysterico ubi ventriculi & intestinorum tonus solutus est, in malo ischiadico, rhevmatismis, artuum & capitis doloribus, hujusque generis similibus. Neque exempla desunt melancholicorum pariter ac maniacorum balneo frigido curatorum, quale de mania curata *Clar. MICHELOTTVS in M. N. C. vol. I. obs. 102. pag. 191. refert.*

§. XXXV.

Suffragatur nostræ quoque sententiæ hoc in genere antiquitas. Nam *lib. II. cap. 5. CELSVS* inquit: *Neque his solis, quos capitis imbecillitas torquet; usus aquæ frigidæ prodest, sed iis etiam quos assidue lippitudines, gravedines, destillationes tonsillæque male habent; his autem non caput tantum quotidie perfundendum, sed os quoque multa frigida aqua fovendum est, Præcipueque omnibus quibus hoc utile auxilium est, eo utendum est ubi gravius cœlum austri reddiderunt.* Neque prætermittendus ex eodem Auctore alius de hac materia illustris locus, qui extans *lib. IV. cap. 5.* hic est: *vulgatissimum pessimumque stomachi vitium est resolutio, id est, cum cibi non tenax est, soletque desinere ali corpus ac si tabe consumi.* Huic generi inutilissimum balneum est. *Lectiones, exercitationesque superioris partis necessaria; & perfundi frigida atque in eadem natare, canalibus ejusdem subjicere etiam stomachum ipsum, & magis etiam a scapulis, id quod contra stomachum, consistere in frigidis medicatisque fontibus.*

fontibus, quales Cutiliarum Sumbriinarumque sunt, salutare est. Quo loco aperte CELSVS profitetur, balneum calidum minime prodesse, ubi stomachi vis concoctrix fracta ac debilitata est, quam potius frigidum egregie excitat atque erigit.

§. XXXVI.

Paucis ut dicam meam sententiam: exerit frigidum balneum, quam maxime virtutem suam tonicam & elasticam vim motricem partium solidarum præsertim externarum, etiam ipsius stomachi atque intestinorum penitus solutam vel relaxatam restituendo, ut majori vi ac robore fluida regi & propelli per canales possint, inprimis ubi eorum infirmitas ex nimia humiditate vel excessivo calore, qui soluit tonum, oborta fuerit. Certe notatu digna sunt quæ hanc in rem scribit HIPPOCRATES *de humid. usu* §. 6. item *lib. II. de dieta* §. 35. *calidobalneo corpus magis perfrigeratur, post frigidum potius conalescit.* Sed hæc satis de hac materia. Possemus adhuc plura, ex ipsius HIPPOCRATIS supra citato loco, de quietis, de somni, & præter hæc de lactis & ejus feri, de jusculorum quoque medicamentorum mira in medendo efficacia adducere, si uberiolem harum rerum evolutionem & disquisitionem, temporis pariter ac brevitatis studium permetteret.

Err. P. 27. l. 26. vires inter, del. inter p. 28. l. 1. novis l. non is, p. 29. l. 1 est id, l. id est, p. 32. l. 7. aliis l. virtus aliis, p. 33. l. 4. l. depromitur l. 5. l. ef- fugiat, p. 37. l. 2. l. fugit, l. ult. del. adhi p. 38. l. 19. l. etenim, in Ep. p. ult. l. 1. pro aductus l. adintus.

CLARISSIMO NEC NON DOCTISSIMO
DN. CANDIDATO

S. P. D.

PRAESES.

Difficilem valde intricatam atque implexam ad
veritatem in disciplinis perveniendam viam
esse, communis quidem sed falsa est persuasio.
Nam uti veritas omnis in se & sua natura est
pura, simplex, facilis & evidens: ita omni-
um scientiarum fundamenta ejusdem conditionis esse, ii re-
ctius intelligunt qui demum ex labyrintho multorum erro-
rum, opinionum, præjudiciorumque quibus maxima homi-
num pars premitur emerferunt. Sique id velimus illustra-
re exemplis: planè cœlestis, qua ad æternam ducimur feli-
cita-

citatem doctrina, duobus fundamentis, quorum alterum: intima & cum dolore juncta miseria post lapsum humanum agnitio; alterum: vera beneficiorum quae nobis CHRISTVS peperit applicatio est, absolvitur. Universa Iuris disciplina, certe non alia pro fundamento habet principia, quam quod pacta sint fide servanda, atque aequalitas in reddendo & accipiendo sit necessaria; demum illud CHRISTI præcepto stabilitum: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Unicus omnis generis legum scopus ac finis est salus publica & singulorum conservatio: neque multiplex, sed una virtus legum obedientia. Difficillima, quae vulgo creditur, numerorum & quantitatum scientia, unice in comparatione aequalium & inaequalium atque inderuenda proportione consistit. Summa & divina sapientia unico & simplicissimo motu, quod Physici intelligunt, stupenda phaenomena & effectus in universo producit. Valentia & secunda & adversæ præsidium, quid aliud est quam moderatio eorum quae ad vitam tuendam sunt necessaria? Medicus dum curat morbos nihil aliud exsequitur, quam ut motus vitales solidorum & fluidorum, si ab æquilibrio discesserunt, idoneis remediis in aequalitatem & ordinem reducat. Vides igitur Clarissime DOMINE CANDIDATE, non adeo difficilem & perplexum esse, sed simplicem & facilem ad scientias perveniendi aditum. Tu ipse hoc commonstrare Tuo potes exemplo, qui ob difficilem & molestum plane morbum, sanctioris doctrinae misso studio, ad sacra artis nostræ ante aliquot annos accessisti, atque ingenium cum iudicio scientiarum capax dum attulisti fidei nostræ institutione, quae obscuris omissis non nisi evidentia se-

quitur, atque etiam assidua & generosa Tua diligentia aductus,
tam egregios in theoreticis æque ac practicis consecutus es pro-
fectus, ut **SVMMS HONORIBVS** in Arte nostra, una-
nimi consensu dignissimus fueris iudicatus. Nihil reliqu-
um est, quam ut Divinam ulterius gratiam Tibi ex inti-
mo affectu apprecer uberrimam, quo sub hujus presidio,
multorum miserorum adversæ valetudini, salutari auxilio
& consilio quam felicissime & diutissime præesse possis. Et
uti in Te & Tuas virtutes semper propensissima fui vo-
luntate: ita nulla præterlabetur occasio, qua deditissimum
Tibi animum etiam in absentia declarare possim. Vale, &
secunda ac perpetua semper fruiere valetudine. Scripsi

HALÆ SALICÆ ipsis Calend. Martii anni

AE. C. clj lxxxxi.

